

ENERGIA KLUB

Készítette: Fülöp Orsolya

2008. december 9.

Ég veled, villanykörte!

Ha lenne listája a kihaló technológiáknak, akkor a villanykörte, azaz a hagyományos izzó lenne a soron következő „faj”, az uniós tervek szerint ugyanis már jövőre megkezdődik kivonásuk a piacról. A klímavédelmi szempontokon alapuló döntéssel az Európai Unió annyi energiát takaríthat meg, mint a Paksi Atomerőmű éves termelésének háromszorosa.

Van-e élet az izzók után?

A tagországok szakértői december 8-án szavaztak a Bizottság javaslatáról, amikor is arról döntöttek, hogy csak a hagyományos izzóknak kell-e menniük, vagy más, kevésbé energiatakarékos világítótesteknek is. Az uniós javaslat különböző lehetőségeket kínált: a legszigorúbb forgatókönyv értelmében csak a leghatékonyabb kompakt fénycsővek (köznapi nevükön energiatakarékos égők) maradhattak volna a piacon. A többi opció eltérő mértékben bár, de a kompakt fénycsővek mellett megengedte a halogén lámpák bizonyos fajtáit is.

A szabályozás kapcsán hangsúlyozni kell, hogy nem a technológia betiltásáról van szó, hanem olyan **minimumkövetelmények** felállításáról, amelyet minden általános világításban használt égőnek teljesítenie kell. A hagyományos izzók és a hasonlóan pazarló technológiák ezeket a minimum szinteket nem érik el. A tagországok képviselőitében szavazó szakértők végül úgy döntöttek, hogy a halogének egy szélesebb köre maradjon a piacon, a hagyományos villanykörtek azonban bizonyosan eltűnnek a boltok polcairól. Az elfogadott javaslat szerint már **2009 szeptemberében** megkezdődik az izzók fokozatos kivonása, **2012-re** pedig az összes hagyományos izzótípus gyártása illetve forgalmazása is befejeződik. Ekkortól tehát **kizárólag kompakt fénycsőveket és halogén égőket vásárolhatunk** majd az Európai Unió piacán.

Bár az **Energia Klub**, környezetvédelmi, társadalmi és gazdasági szempontokat is figyelembe véve, az izzók mellett a halogének legkevésbé hatékony típusainak megszüntetését is kívánatosnak tartotta, jelentős előrelépésként értékeljük, hogy a közeljövőben megszabadulhatunk a leginkább energiapazarló és környezetszennyező világítótestektől. A szabályozás célja és sikeres bevezetése érdekében azonban elengedhetetlennek tartjuk, hogy egy széleskörű **tájékoztató kampány** informálja és támogassa a fogyasztókat a megmaradó égőtípusok közötti eligazodásban, illetve teremtse meg a jogszabály társadalmi elfogadottságát.

Hogy miért kell menniük a villanykörteknek?

A klímaváltozás egyre sürgetőbb kényszert jelent. A Nobel-Békedíjban részesített **IPCC 4. értékelő jelentése** széles körben elfogadott tényé tette, hogy ha az emberiség el akarja kerülni a katasztrofális és visszafordíthatatlan éghajlatváltozást, 2015 után már nem növekedhet az üvegházhatású gázok, köztük a széndioxid kibocsátása. Már nincs lehetőség időhúzásra, és nagyon feszített menetrendet kell tartani mind a szabályozás, mind pedig a valós kibocsátás-csökkentési lépések terén.

Az Európai Unió prioritásként kezeli az éghajlat- és energiapolitikát. Ennek szellemében határozta meg, hogy a tagországoknak (köztünk természetesen hazánknak is) 2020-ig együttesen 20%-os üvegházgáz-csökkentést és 20%-os energiafelhasználás-csökkentést kell elérniük. A fenti célok elérését nagymértékben szolgálja az energiahasználó termékekre így a fényforrásokra vonatkozó szigorúbb szabályozás, hiszen bec-

slések szerint, ha az összes tervezett termékcsoporth¹ esetén életbe lépnek a minimumkövetelmények, az 2020-ra évente mintegy **257 megatonnával** csökkentheti az EU széndioxid-kibocsátását!

Hatékonyság, megtakarítások és fogyasztói igények

A legnagyobb mértékű energia-és széndioxid-csökkenést elméletileg természetesen a legszigorúbb forgatókönyv eredményezte volna, azaz szigorúan csak környezetvédelmi szempontokat szem előtt tartva ez lenne a kívánatos megoldás. A gyakorlatban azonban valószínűleg mégsem valósult volna meg a becsült mértékű csökkenés. Ennek az az oka, hogy a kompakt fénycsövek optikai szempontból nem tökéletes helyettesítői a hagyományos villanykörtéknek, mivel nem képesek olyan fényerejű, pontszerű fényt kibocsátani, mint az átlátszó tiszta üvegű izzók. A fogyasztók tehát várhatóan a nagyobb teljesítményű kompakt égőket használnák a kívánt fényhatás eléréséhez. Bár a másik szóba jöhető megoldás, a LED-technológia bizonyos alkalmazásokban már elterjedt, egyelőre nyitott kérdés, mennyire hatékonyan lehet majd alkalmazni általános világítási célokra.

Legyen világhosszú, avagy a félelmek eloszlása

A bevezetendő szabályozással szemben természetesen ki-ki megfogalmazta a maga kritikáját. Az egyik sokat hangoztatott felvetés, hogy a villanykörték megszűnése miatt megugrik majd a kompaktfénycsövek iránti kereslet, amely az Ázsiából érkező, **gyenge minőségű** áruk áradatát okozhatja (jelenleg ugyanis a Távol-Keleten készül a kompakt fénycsövek és a halogének nagy része). Ez azonban kezelhető problémát jelent olyan ismert gazdaságpolitikai eszközök alkalmazásával, mint az antidömping-adó, vagy a szigorú minőségi követelmények előírása. Utóbbi, azaz a kompakt fénycsövekre vonatkozó szigorú követelmények felállítását, illetve teljesítményük szabályozását mindenképpen szükséges lenne, elkerülendő, hogy valóban rossz minőségű termékek lépjenek az izzólámpák helyére.

Más vélemények szerint az is elképzelhető, hogy a szabályozás hatására komoly **hiány** keletkezik az égők kínálatában. A bizottsági hatásvizsgálatok szerint azonban maximum átmeneti kínálatihiány várható a piacon, amelyet a távol-keleti import ki tudna egyenlíteni. Más lenne a helyzet, ha időközben a világ más részein is megszűnnének a hagyományos izzók. Ezért is lényeges, hogy az uniós szabályozás gyorsan, más régiókat megelőzve történjen meg. Az esetleges hiányt mérsékelheti, hogy a fogyasztók várhatóan **felhalmoznak** majd a villanykörtékből, és évekig is eltarthat, mire kiég egy izzó. Másrészt pedig a kompakt fénycsövek **élettartama** 6-10-szer hosszabb, mint a hagyományos izzóké, vagyis ha egyszer beszereztük, utána ritkábban kell újat vásárolnunk. Nem mindegy azonban, hogy milyen ütemezéssel, mennyire fokozatosan kerül bevezetésre az új szabályozás. Ha ugyanis túl rövid idő alatt, akkor egyszerre jelentkezik majd a megnövekedett igény a kompakt égők iránt, amely a későbbiekben hullámhegyeket illetve hullámvölgyeket okoz majd a keresletben. Magyarán: mindenki egyszerre vásárol majd fénycsöveket, utána pedig évekig nem, és mivel várhatóan nagyjából egyszerre fognak kiégni ezek az égők, megint mindenki egyszerre akar majd beszerezni belőlük. Ez az esetleg újonnan kiépített termelőkapacitások kihasználtsága szempontjából jelenthet nagy problémát.

Fel szokott vetődni az a kétely is, hogy a fogyasztók számára **magasabb költséget** jelent majd az átállás. Érdemes azonban szem előtt tartani, hogy az Európai Unió Integrált Termékpolitikája alapelveinek megfelelően csak olyan követelmények állíthatók a termékekre, melyek a teljes életciklust nézve környezeti javulást hoznak, s egyúttal a felhasználók költségei is csökkennek. A kompakt fénycsövek élettartama többszöröse a hagyományos izzókénak, és negyedannyi energiát fogyasztanak - a magasabb ár tehát a teljes élettartam alatt többszörösen megtérül.

A kompakt fénycsövek elleni érvként szokták még felhozni az **egészségügyi hatásokat** is. Szakértői vizsgálatok szerint ugyanis, ha hosszasan 20 centinél közelebb tartózkodunk egy felkapcsolt „csupasz” kompakt fénycsőhöz, a megnövekedett UV-sugárzás hatással lehet egészségünkre. Ez igazából a fényérzékeny-

¹ Például kazánok, televíziók, légkondicionálók, PC-k és monitorok, nyomtatók, szkennerek, fénymásolók, faxkészülékek, hűtők és fagyasztók, mosógépek, mosogatógépek stb.

ségben szenvedők számára jelent problémát, ami egy lámpabura alkalmazásával könnyedén kiküszöbölhető.

Komolyabb gondot jelenthet az Európai Unióban esetlegesen megszűnő **munkahelyek** kérdése. Jelenleg ugyanis kb. hatszor akkora a kereslet a hagyományos izzókra, mint a kompakt fénycsövekre, azaz a gyártók sokkal nagyobb kapacitással rendelkeznek a villanykörtek gyártása terén. A hagyományos izzókat gyártó üzemeket nehezebb kompaktfénycső-gyártásra átállítani, hiszen teljesen eltérő technológiáról van szó. A fényforrás-gyárak azonban nyilvánvalóan nem zárnak be, csupán új kapacitásokat kell majd kiépíteniük. Mivel a kompakt fénycsövek előállítására munkaerő-intenzívebb, mint a hagyományos izzók gyártása, reális lehet a veszély, hogy a gyártók az olcsóbb munkaerő reményében Európán kívüli országokba helyezik át a termelést. A hatásvizsgálatok szerint mindössze 8000 munkahely érintett a 27 országban összesen, azonban érdemes megjegyezni, hogy a Világítástechnikai Társaság szerint ebből kb. 4-5000 magyarországi munkahely.

További problémát vet fel, hogy a kompakt fénycsövek higanytartalmuk miatt **veszélyes hulladéknak** számítanak, ezért a többi hulladéktól külön kezelendők. Sajnos ezzel az emberek nagy része nincs tisztában, amit tovább súlyosbít, hogy a kezelésre vonatkozó uniós irányelv végrehajtásának színvonala tagországonként változó. A jelenleginél tehát sokkal szigorúbb szabályozásra, illetve azok betartására lesz szükség e téren.

Tudnivalók az uniós szabályozás folyamatáról

Az energiahasználó termékek ökotervezésére vonatkozó keretjogszabályt (2005/32/EK) 2005-ben fogadta el a Bizottság, célja a termékek **energiahatékonyságának** szabályozása volt. A direktíva a termékek azon környezetvédelmi jellemzőivel foglalkozik, melyek összefüggésben állnak a teljes életciklus során okozott környezeti hatásokkal, illetve amelyeket befolyásolni lehet a terméktervezésen keresztül - ilyen pl. az energiafogyasztásra vonatkozó minimumkövetelmények meghatározása.

A direktíva nem tartalmaz konkrét követelményeket az egyes **termékkategóriákra** nézve, csupán előírja, hogy ezeket a későbbiekben ún. végrehajtási intézkedésekben kell meghatározni. Bár eddig még nem születettek új végrehajtási intézkedések, mintegy 20 termék végrehajtási intézkedésének előkészítése már megkezdődött. Mindegyik termék esetén jelentős széndioxidkibocsátáscsökkenéssel járna a környezetvédelmi jellemzőik javítása. A húsz termék között előkelő helyet foglalnak el a világítási termékek, melyek az első elfogadandó intézkedések között szerepelnek: az Európai Tanács külön felkérte a Bizottságot, hogy gyorsítsa fel a rájuk vonatkozó szabályozást.

A végrehajtási intézkedéseket minden esetben előzetes háttérvizsgálatok illetve a tagországok és az érdekelt felek (ipar, környezetvédők, fogyasztók stb.) konzultációja előzi meg. Ez alapján a Bizottság javaslatot dolgoz ki, amelyről a tagországok szakértőiből álló **szabályozó bizottság** dönt, amelyre jelen esetben 2008. december 8-án került sor. Az elfogadott javaslatot megküldik az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, akiknek három hónapjuk van, hogy eldöntsék: elfogadják-e, vagy elutasítják, de módosítani már nem tudnak rajta. Ezt követően fogadja el az Európai Bizottság a végrehajtási intézkedést, amely az égők esetén várhatóan **2009 márciusában** történik meg. Tudomásunk szerint még nem eldöntött, hogy milyen jogi formában fog megjelenni a végrehajtási intézkedés. A Bizottság érintett főigazgatósága határozat vagy rendelet megalkotását részesítené előnyben az irányelvvel szemben, mivel előbbieket **egységesen érvényesek** az egész Unióban, így nem kell várni a tagállami átültetésre.

Szakmai közreműködő:

Dr. Tóth András, szakreferens, Európai Bizottság, Közlekedési és Energiaügyi Főigazgatóság, Termékek Energiahatékonysága Osztály

Felhasznált dokumentumok:

Working document on draft regulation on non-directional household lamps, Európai Bizottság
Discussion paper on domestic lighting products Ecodesign for CF